

Umumi Maden Durumu

Türkiye Madenciliğinin 1942 Bilançosu

Önsöz:

Bütün dünyayı saran cihan savaşı dördüncü doldurmak üzere iken, uluslararası ticarî bağlar çözülmüş; kara, deniz ve hava nakliyatı eski emniyetini kaybetmiş, ülkelerin normal iktisadî inkişafı güçleşmiştir, hattâ tarafsız memleketlerin sakin ve feyizli çalışmaları mühim zorluklara maruz kalmıştır. Ham madde, yeraltı servetleri ile diğer mahsulâtın, ihracatı, buna mukabil makina, yedek parça, alât ve edevat gibi mamulât ithalâtı gayet müşkülleşmiştir.

Bu fırtınalı yıllarda bile, bütün zorluklara rağmen, memleketimiz, Yüce **Millî Şefimizin**: çelik iradesi ve Cumhuriyet Hükümetimizin isabetli idaresi sayesinde endüstri kalkınmasına devam etmiştir: 1942 yılında Karabükte hâki boya, naftalin, asitsülfrik fabrikaları tesis edilmiş, yeni haddehane kısmının inşasına başlanmış, Sivas çimento fabrikasının inşa ve tesisi bitirilmiştir.

Madencilik sahasında da bazı ilerlemeler kaydedilmiştir: memleketin linyit ve bakır imraratı şimdye kadar görülmeyen seviyeye çıkmış, antimovan, managnez, lületaşı ve zımpaça gibi madenlerin istihsal ve imraratı geçen yıllara nazaran bir kaç misli artmış, hattâ 1942 maden suyu imraratı 1941 yılına nazaran % 44 nisbetinde çoğalmıştır. Maadin Umum Müdürlüğünün en mazbut tahminlerine göre 1942 yılında imrar olunan yeraltı servetlerinin takribi kıymet yekûnu 50 milyon lirayı aşmıştır. Bu yekûna taş ocaklarının (değirmen taşı, mermer, kil) istihsal ve imraratı dahil değildir, çünkü 23.6.42 tarih ve 4268 sayılı kanunla taş ocakları Dahiliye Vekâletinin "İdarei Hususiyeleri,, ne devredilmiştir.

Deniz yollarının emniyetsizliği ve ihracat güçlükleri yüzünden krom cevherleri ile borasit gibi yeraltı servetlerinin istihsalâtı tahdit edilmiş ve işletmelerdeki stoklar olağanüstü çoğalmıştır. Cihan savaşı ve harp iktisadiyatına uymak mecburiyeti madenciliğimizin faaliyet seyrine de tesirsiz kalmamıştır. Bu dediklerimizi aydınlatmak maksadiyle 1942 yılında başlıca yeraltı servetlerimizin istihsal ve imraratınâ teker teker gözden geçirelim:

Taşkömür:

1941/942 kışının olağanüstü soğuk ve karlı olması, diğer taraftan maden direkleriyle bazı malzeme darlığı yüzünden geçen yılın ilk 2 ayında Ereğli — Zonguldak havzasındaki taşkömür ocakları muvakkat bir durgunluk geçirmiştir. Bundan dolayı havzanın 1942 senesi taşkömür istihsalâtı 2.509.614 tonu tutmuş ve 1941 yılı istihsalâtına nazaran oldukça azalmıştır. Bu miktardan 1.618.383 tonu ayıklanmış ve yıkanmış olarak memleket dahiline sevkedilmiş, 106.862 tonu havzada istihlâk olunmuş ve 87.056 tonu da kok ile briket imaline verilmiştir. Bundan başka 4.099 ton taşkömür mahallinde satılmıştır.

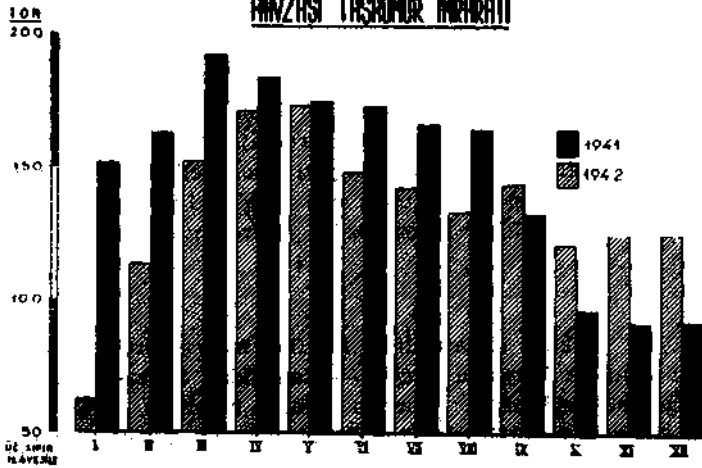
Memleket dahiline sevkolunan taşkömürün 1.550.179 tonu hamule ve 68.204 tonu gemilere ihrakiye olarak satılmıştır. Havzadan gönderilmiş bulunan taşkömürün 866.201 tonu deniz yolu ve 683.978 tonu kara yolu (şömendöfer) ile sevk edilmiştir.

Ereğli-Zonguldak havzasının 1942 yılında aylara göre taşkömür tuvenan istihsalâtı ile dahili imraratı (ton hesabına) şöyledir:

A y l a r	Tüvenan istihsalât	D a h i l i i m r a r a t		
		Hamule	ihrakiye	Y e k û n
İkincikânun	15.470	59.243	2.880	62.123
Şubat	165.274	109.446	4.242	113.688
Mart	256.102	146.676	5.740	152.416
Nisan	234.220	164.888	6.512	171.400
Mayıs	258.952	168.409	5.948	174.357
Haziran	250.074	143.888	4.866	148.749
Temmuz	244.569	137.630	5.506	143.136
Ağustos	236.665	126.947	6.813	133.766
Eylül	226.759	138.259	6.565	144.824
Birinciteşrin	187.398	115.666	6.073	121.739
İkinciteşrin	245.627	120.682	5.659	126.341
Birincikânun	188.504	118.450	7.400	125.850
Yekûn	2 509.614	1.550.179	68.204	1,618.383

Sayın Başvekilimiz Şükrü Saraçoğlu'nun 17.3.43 günü T. B. M. M. açılış nutuklarında ifade buyurdıkları gibi "yapılan gayretler neticesinde geçen senenin son aylarındaki günlük kömür istihsalı daima sekiz bin tonun üstünde kalmıştır. Bundan maada içinde bulunduğumuz senenin iki ayı içinde yapılan istihsal çok ümit vericidir. Belki de en yüksek bir rakam bu senenin istihsalı olacaktır.,,

1941-1942 YILLARINDA AYLARA GÖRE ZONGULDAK HAVZASI TAŞKÖMÜR İMRARATI

1942 yılının sömük istihsaline gelince burada 1941 yılına nazaran %2,2 nisbetinde gibi cüz'î bir azalış kaydedilmiştir. 1941 de 57.885 tonu bulan sömük istihsalâtı 1942 de 56.607 tonu tutmuştur. Bu miktardan 54.450 tonu imrar olun-

muştur. 1942 yılındaki briket istihsalı 21.958 tondur. Aynı sene zarfında eski stoklardan faydalanmak suretiyle cem'an 23.871 ton briket satışa çıkarılmıştır.

1942 yılında aylara göre sömük ile briket istihsal ve imraratı (ton hesabı) şöyledir:

A y l a r	S ö m i k o k		B r i k e t	
	Istihsalât	Imrarat	Istihsalât	Imrarat
İkincikânun	4.449	5.542	—	2.083
Şubat	4.199	5.100	—	—
Mart	4.963	4.090	2.808	2.637
Nisan	4.788	4.998	1.875	1.811
Mayıs	5.027	4.783	3.513	3.477
Haziran	4.592	3.473	1.461	1.699
Temmuz	4.888	5.776	1.469	1.194
Ağustos	4.887	4.630	2.417	2.741
Eylül	4.778	3.731	1.920	657
Birinciteşrin	4.793	5.788	2.175	2.704
İkinciteşrin	4.560	3.410	2.396	2.626
Birincikânun	4.683	3.129	1.924	2.292
Yekûn	56.607	54.450	21.958	28.871

Geçen sene zarfında havzadan imrar olunan taşkömür, sömük ve briketin takribi kıymeti 27.751.752 lirayı tutmuştur. Sevkiyat ve tahminin kolaylaştırılması maksadiyle Ereğli limanının modernleştirilmesi, havzadaki yolların ıslahatı ve işçilerin çalışma yerlerine gidip gelmeleri için gereken münakalât vasıtalarının temini istikametinde Cumhuriyet Hükümeti tarafından mühim kararlar alınmış ve gereken faaliyete geçilmiştir.

Bir taraftan havzanın istihsal şartlarının tanzim ve genişletilmesine girişilmişken diğer taraftan taşkömür satış ve dağıtımının düzenlenmesi için hükümetçe bazı tedbirler alınmıştır. Böylece kömür sanayimiz en Büyüklerimizin daimî alâkasına mazhar olmuştur. İşçilerin hayat seviyesi yükseltilmiş, sıcak yemek ve ekmeğin parasız dağıtılmasına geçilmiş, sağlık işlerine önem verilmiş, işçi ve ailelerinin sağlık sigortasına ait kanun 1.9.42 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş ve havzadaki memur ve müstahdemler barem kanununa tâbi tutularak ocak içinde çalışanların terfi müddetleri dışarıda çalışanlara nazaran bir misli kısaltılmıştır.

Linyit:

Son 10-11 yıl içinde muntazam bir şekilde artan linyit istihsalı 1942 yılında mühim bir inkişaf kaydetmiştir. İşletilen linyit ocaklarının sayısı da son bir yıl zarfında 23 den 29- a yükselmiştir. 1941 yılında 279.562 tonu tutan linyit istihsalâtı 1942 senesi 130.438 ton yani % 46,7 nisbetinde bir tezyütle 410.000 tona balığ olmuştur.

1942 yılının memleket dahili imraratı yani madenlerden sevkolunan ve satılan linyit miktarı 408.872 tondur. Bu rakam 1941 yılı imraratı olan 264.191 tonla mukayese edilirse, burada da 144.681 ton yani % 54,8 nisbetinde bir artış kayda değer. 1942 yılında işletilen linyit

ocaklarının istihsalât, imrarat ve 31.12.42 tarihinde mevcut stokları gösteren cetveli okurlarımıza arzederiz (ton hesabı):

Maden amili veya ismi	Mevkii	Kaza ve vilâyeti	istihsal	İmrarat	Sene sonu stok
Eti Bank, Garb Linyitleri İşl.	Soma	Soma — Manisa	105.526	106.127	317
Eti Bank, Garb Linyitleri İşl.	Değirmisaz	Emet — Kütahya	84.643	90.987	674
Eti Bank, Garb Linyitleri İşl.	Tavşanlı	Tavşanlı — Kütahya	76.201	74.942	1.653
Devlet Demiryolları	Çeltik	Merzifon — Amasya	71.309	70.526	1.351
Trak T. A. Ş - ti (Kızılbük)	Değirmisaz	Emet — Kütahya	21.986	20.503	2.800
Keçiborlu Kük. T. A. Ş. ti.	Sultandere	Burdur	5.234	4.946	288
Ethem Sabahat. Serter	Büyükilet	Tavşanlı — Kütahya	5.056	3.010	2.295
Ali Tüzümet ve İlyas Kamon	Gemerek	Şarkışla — Sivas	3.274	2.032	243
Ağzıaçık İm. Mad.	Ağzıaçık	Merkez — Erzurum	2.715	2.715	—
Balcı Abdülhamit Vereseşi	Şahinalı	Gülhisar — Aydın	2.678	2.517	256
Halil Köymen	Suluocak	Emet — Kütahya	2.646	2.262	794
Sümer Bank	Gerenez	Nazilli — Aydın	1.729	1.668	409
Rıza Benlik	Küçükilet	Tavşanlı — Kütahya	1.600	1.758	—
Yusuf Ziya Nayman	Yeniköy	İzmir	1.399	1.391	295
Diğer 15 işletme	Muhtelif	Edirne ,İzmir vs .	24.184	22.486	3.958
	29	liniyit ocağı yekûnu	410.000	408.872	15.333

Linyit istihsal ve imraratındaki artışta bilhassa devlet sermayesiyle çalışan Garp Linyitleri İşletmesine ait Soma, Değirmisaz ve Tavşanlı linyit madenlerinin rolü mühimdir. Bu üç linyit ocağı 1942 istihsal tutarının yarısından fazlasını temin etmiştir. Garp Linyitleri İşletmesi 1941 yılında 177.933 ton mukabili 1942 de 266.190 ton linyit çıkarmak suretiyle istihsalâtını son bir sene zarfında % 50 nisbetinde artırımağa muvaffak olmuştur. Soma linyit madenlerinin istihsali 89.181 tondan 105.526 tona, Değirmisazın 52.791 tondan 84.463 tona ve Tavşanlı ocaklarının 35.961 tondan 76.201 tona yükselmiştir. Demek ki son ismi geçen işletme 1941 yılına nazaran istihsalâtını % 112 nisbetinde artırmıştır.

Eti Banktan aldığımız malûmata göre Garp Linyitleri İşletmesinin 1942 yılına isabet eden linyit imraratı 271.459 tondur. 1941 yılı imraratı 171.090 tonu tutmuş olmasına bakılırsa, geçen yılın imraratındaki artış 1941 - e nazaran 100.000 tonu tecavüz etmiştir. Demek ki Garp Linyitleri İşletmesi 1942 yılında memleket linyit sarfiyatının % 66,4 - ünü temin etmiş bulunmaktadır.

Garp Linyitleri İşletmesinin 1941 ve 1942 yıllarında aylara göre istihsal ve imraratını (ton hesabı) aşağıya dercederiz:

A y l a r	1 9 4 1		1 9 4 2	
	İstihsalât	İmrrat	İstihsalat	İmrrat
İkincikânun	13.393	14.016	21.672	23.424
Şubat	17.456	15.981	21.762	23.481
Mart	19.916	20.956	21.687	25.402
Nisan	19.189	17.341	20.872	21.026
Mayıs	13.554	8.617	27.897	26.301
Haziran	6.385	7.768	27.806	27.951
Temmuz	9.572	10.880	16.836	17.408
Ağustos	14.379	12 974	18.394	18.375
Eylül	14.908	11.159	19.231	17.483
Birinciteşrin	11.073	12.369	15.947	16.451
İkinciteşrin	18.313	17.785	28.316	27.784
Birincikânun	19.795	21.244	25.770	26.013
Yekûn	177.933	171.090	266.190	271.459

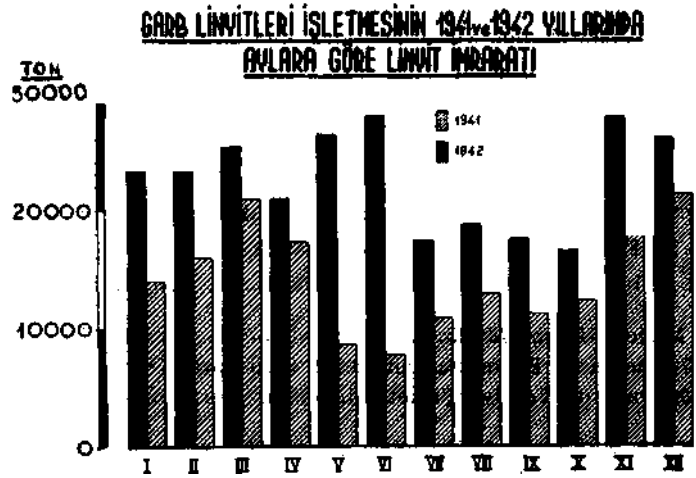
Garp Linyitleri İşletmesinin tevsi ve istihsalâtının artırılması için hükümetimiz büyük alâka göstermektedir. Sayın Başvekilimiz bu hususu son program nutkunda şu cümlelerle ifade buyurmuşlardır: "**Bundan başka, bir ihtiyat ve yardımcı tedbir olarak garp linyitlerini daha esash ,daha cezrî işletmek için tedbirler alıyoruz ve bu iş için icabeden parayı bütçeye koyduk,,**

Linyit istihsalâtını hedef tutulan 1 milyon tona ulaştırmak maksadiyle Kütahya linyit ocaklarında iş mükellefiyetinin tatbikine girişilmiş ve Tavşanlı demiryol istasyonundan aynı isimdeki linyit ocaklarına demiryol hattının inşasına başlanmıştır.

Devlet demiryollarına ait olan ve Amasya vilâyeti Merzifon kazasında bulunan Çeltik linyit madenlerinin istihsalâtı 1942 de evvelki yıla nazaran takriben 9.500 ton bir artışla 61.890 tondan 71.309 tona yükselmiştir. Linyit imrratı ise 60.488 tondan 70.526 tona çıkmıştır.

Devlet sermayesi ile çalışan ve yukarıda adları geçen bu dört linyit ocağı umumî istihsalât yekûnuna % 82,3 ve imrrat yekûnuna da % 83,6 nisbetinde iştirak etmiştir. .

Hususî işletmelerden Trak T. A. Ş - tinin Kızılbük linyit ocağındaki istihsal artışı bilhas-

ga dikkate değer. Bu maden 1941 yılında 8.730 tonu bulan istihşalatını 1942 de 21.986 tona çıkarmağa ve aşığı yukarı 2,5 misli artırmağa muvaffak olmuştur. İmrratı da 5.939 tondan 20.503 tona yükselmiş ve takriben 4 misli çoğalmıştır.

1942 yılında linyitin vasatı satış fiyatı ton başına 642 kuruşu tutmuş olmasına bakılırsa geçen sene zarfında memleket dahiline imrar olunan linyitin takribi kıymeti 2.624.958 lirayı bulmuştur. Bu yekûndan Garp Linyitleri İşletmesi hissesine 1.742.769 lira düşer.

M e t a l l e r — D e m i r :

Karabük Demir ve Çelik fabrikalarımız harp iktisadiyatı icaplarına göre tevsi olunarak 1942 yılında yeni bir ihtihşal artışına mazhar olmuştur. Haddehane kısmı genişletilmiş, su borularının imaline hız verilmiş, asitsülfrik fabrikası işletilmeğe açılmış, hâki boya fabrikasının tesisi tamamlanmış ve taşkömürden Diezel yağı imaline girişilmiştir. Memleketin diğer şehirlerinde de daha ufak mikyasta demir imalâthaneleri açılmıştır.

Demir cevheri istihşalât ve imrratına (ihtiyaç nisbetinde) devam olunmuş ve 1942 yılı zarfında Sivas vilâyeti Divrik demir madenlerinden 93.454 ton demir cevheri imrar edilmiştir. 1941 yılına isabet eden demir cevheri imrratının 65.028 tonu tutmuş olması nazarı itibare alınır 1942 de fabrikalara sevkolunan cevher 1941 - e nazaran 28.426 ton yani % 43,7 nisbetinde yeni bir artış kaydetmiştir. 1942 yılında Divrik'ten sevkolunan demir cevherinin kıymeti 1.303.521 lira 78 kuruştur.

K r o m c e v h e r i :

Cihan savaşı ve deniz seyrisferinin emniyetsizliği bilhassa krom cevheri ihracatımız için mühim bir mania teşkil etmiştir. Bu yüzden 1938 de 208.405 tonu bulan kromit ihracatı 1939 yılından itibaren azalmağa başlamış ve istihşalâtın tahdidine lüzum görülmüştür.

Fevkalâde haller ve bütün güçlüklerle rağmen memleketin krom cevheri istihşalâtı 1942 yılı içinde de idame ettirilmiş ve 27 krom madeni işletilmiştir. Bu 27 kromit madeninden geçen sene zarfında cem'an 140.205 ton krom cevheri istihşal olunmuştur. 1941 yılı istihşalâtı 150.120 tonu tutmuş olduğuna bakılırsa 1942 de 10.000 ton miktarında yani % 6,6 nisbetinde bir azalış göze çarpmaktadır. Bu tüvenan kromit istihşalâtının 57.644 tonu yani % 41,2 - si Elâğız vilâyetinde Guleman krom madenlerine ve 31.199 tonu yani % 22,3 - ü Muğla vilâyetindeki Fethiye Şirketi Madeniyesi tarafından işletilen 7 kromit ocağına isabet etmiştir. Demek ki bu iki müessese 1942 yılı umum istihşalâtının % 63,5 - ini temin etmiştir.

Maden Umum Müdürlüğünden alınan malûmata göre geçen yılın krom cevheri imrratı 144.704 tondur. Bu miktardan 58.666tonu Şark Kromları İşletmesi (Guleman) madenleri ye 28.760 tonu da Fethiye Şirketi Madeniyesi tarafından sevkolunmuştur.

1942 yılında Şark Kromları İşletmesi tarafından satılmış ve sevkolunmuş krom cevherinin kıymeti 2.588.754 lira 82 kuruştur. Demek ki geçen sene zarfında yalnız krom cevheri satışlarından memlekete takriben 5,5 milyon liralık döviz temin edilmiştir.

İhracattaki müşkülât yüzünden madenlerde mevcut tüvenan krom cevheri stokları olağanüstü çoğalmıştır. Münferit işletmelerden gelen senelik raporlara nazaran 31.12.1942 tarihindeki tüvenan kromit stoklarının yekûnu 325.697 ton gibi mühim bir rakamı bulmuştur.

1942 yılında işletilen kromit madenlerinin istihsalât, imrarat ve Sene sonu tüvenan stoklarını gösterir cetveli okurlarımıza sunarız (metrik ton hesabına).

Maden âmili veya ismi	Vilâyeti	Tüvenan istihsalât	İmrahat	Sene sonu tuv. stok
Şark Kromları İşl. (Guleman)	Elâzığ	57.644	58.666	153.564
Fethiye Ş. - ti Madeniyesi	Muğla	31.199	28.760	44.764
Tekirova Krom Madeni	Antalya	7.769	3.451	11.250
T. M. Ş. - Dümruk Madeni	Kütahya	5.104	5.000 +	4.571
Eti B. Dağardı Kr. Mad.	Kütahya	4.157	3.172	4.291
Akçaalanı — Dursunbey	Balıkesir	4.164	1.400	3.383
Cemal Hunal ve Ş. Beşkese	Muğla	2.630	2.100	10,620
T. M. Ş. - ti Kavak Kr. Mad.	Eskişehir	2.842	1.198	35.538
Gen. Sal. Adil, Başören	Eskişehir	1.392	1.707	1.925
St. Peterson Göçek Kr. Mad.	Muğla	1.620	1.044	4.174
St. Peterson Köyceğiz Mad.	Muğla	1.990	3.371	4.052
Diğer 10 kromit madeni	Muhtelif	19.694	34.835	47.565
27 kromit ocağı yekûnu		140.205	144.704	325.697

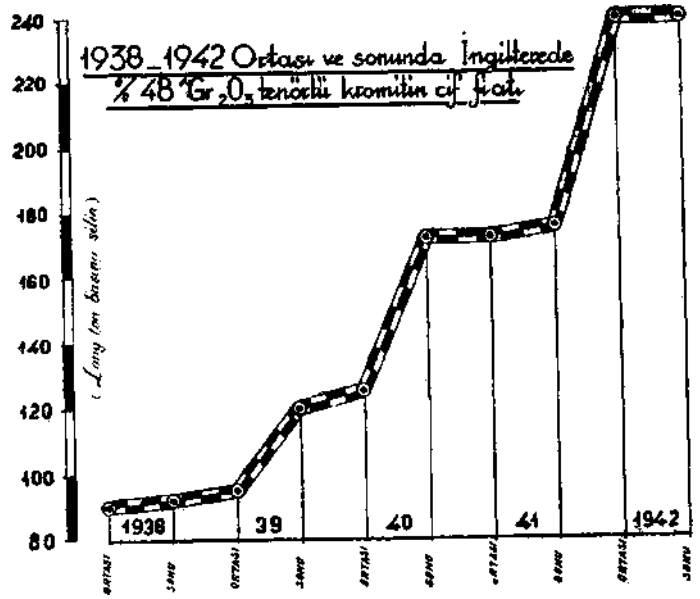
+ Tahminidir.

Silâhlanma faaliyeti ve ferro-kroma olan rağbet krom cevheri fiyatlarının yükselmesine sebep olmuştur. 1938 ortalarında % 48 Cr₂O₃ tenörlü cevherin cif İngiliz limanı fiyatı long ton başına 90 şilin iken 1942 ortalarına doğru 239 şiline çıkmış ve 2,66 misli yükselmiştir (ilişik grafiğe bakınız).

Cihan savaşının hitam bulmasıyla dünya endüstrisindeki beklenen kalkınma faaliyeti memleketimizde mebzul miktarda mevcut krom cevheri yataklarından azamî istifade imkânları vereceğini ümit ederiz.

Bakır:

Cumhuriyet rejiminin yeniden ihya ettiği bakır endüstrisi ancak 6 yaşını doldurmak üzeredir. Bununla beraber bakır istihsalâtı 1937 - 1941 yılları arasında hamle şeklinde artarak 401 tondan 10.510 tona baliğ olmuştur. İstihsalâtın artışında Eti Bankın rolü oldukça mühimdir.

İsmi geçen bankadan aldığımız istatistiki malûmata göre 1942 yılı içinde 8.258 ton bakır istihsal olunmuştur. Bu miktardan 7.400 tonu yani takriben % 90- ı Ergani bakır madenleri ve 858 tonu da Kuvarshan bakır madeni tarafından temin edilmiştir. Ergani Bakır Ma-

denleri istihsalâtının 5.195 tonu blister veya külçe ve 2.205 tonu rafine (musaffa) bakırdır. Kuvarshan şimdiye kadar yalnız külçe bakır istihsal etmiştir.

Yurdumuzun bakır imraratına gelince 1942 yılı içinde cem'an 6.922 metrik ton bakır satışı kaydedilmiştir. Bu miktardan 5.720 tonu blister ve 1.202 tonu rafinedir. Geçen sene imraratının 5.903.639 lira kıymetinde 6.721 tonu Ergani ve 200.751 lira kıymetinde 201 tonu Kuvarshan bakır madenine isabet etmiştir. Demek ki 1942 yılında ecnebi ülkelere ve yurd içinde olmak üzere 6.104.390 lira kıymetinde bakır satılmıştır. Koordinasyon heyetinin bir kararı üzerine bakırın bir kısmı ihtiyat stokuna ayrılmıştır.

Ergani ve Kuvarshan bakır madenlerinin 1942 yılı aylarına göre istihsal ve satışları (ton hesabı ile) şöyledir:

A y l a r	Ergani Bakır Madeni				Kuvarshan Bakır Madeni		Aylık yekûn	
	istihsalât		Satışlar		istihsal	Satışlar	istihsal	Satışlar
	Blister	Rafine	Blister	Rafine	Blister	Blister	Ton	Ton
İkineikânun	665	110	219	84	—	—	775	227,±
Şubat	160	450	2,5	10	168	—	778	12,5
Mart	285	115	65,9	10,5	199	—	599	76,4
Nisan	350	—	1008	18	52	—	702	1026
Mayıs	100	—	1464	100,1	208	—	368	246,5
Haziran	695	235	160	—	—	1	930	161
Temmuz	465	240	2103,4	350	23	—	728	2453,4
Ağustos	340	360	1500,3	43	208	—	908	1545,3
Eylül	940	—	10	400	—	—	940	410
Birinciteşrin	630	220	200	260	—	—	850	460
İkinciteşrin	75	390	80	—	—	200	465	230
Birincikânun	130	85	73,5	—	—	—	215	73,5
Yekûn	5.195	2.205	5519	1202	858	201	8.258	6922

Son yıllar zarfında istihsal olunan bakır miktarı satışları aştığından yurdun bakır stoku gittikçe çoğalmaktadır. 31.12.1942 tarihinde mevcut bakır stoku 12.060 tonu bulmuştur. Bu stokun 10.946 tonu blister ve 1114 tonu rafine bakırdır. Blister bakırın 8.732 tonu Ergani ve 2.214 tonu Kuvarshan bakır madenlerine aittir. Geçen sene sonund a satışa amade stoklardan 3.289 tonu blister ve 1.019 tonu rafine olmak üzere 4.308 tonu Ergani bakır madeninde, 609 tonu Kuvarshan işletmelerinde, 6.448 tonu blister ve 95 tonu rafine olmak üzere 6 543 tonu İstanbulda ve 600 ton blister bakır İskenderun limanında depo edilmiştir. Demek ki bu sene başında yurdumuzun bakır stoku kıymet itibariyle tahminen 11 milyon lirayı tutmuştur.

Yukarıda ismi geçen iki bakır madeninden başka Murgul bakır madeninin ihzari işleri tamamlanmış, normal ticarî münasebetlerin avdetiyle tesisat ve makinalar temin edilir edilmez işletilmeğe açılacaktır.. Küre bakır ocağının madencilik bakımından tetkiklerine devam olunmuş ve ümit verici neticeler elde edilmiştir.

Diğer madenlerimiz :

Şimdi ikinci derecede olan diğer madenlerin 1942 yılındaki imraratını kısaca gözden geçirelim. Eskişehir vilâyeti Mihaliççik kazasındaki beş amyant madeninden 1941 yılı içinde 146 ton amyant imrar olunmuşken 1942 yılı imraratı 293 tona çıkmış ve % 100 bir artış

göstermiştir. 1941 yılında tatil ettirilen Turhal antimuan madenlerinden 1942 yılı zarfında 249.726 lira takribi kıymetinde 1.449 ton antimuan sevkolunmuştur.

Eskişehir ve Afyon vilâyetlerindeki üç manganez madeninden 1941 yılında 1360 ton manganez imrar edilmişken 1942 yılı içindeki imrarat % 143,6 nisbetinde bir artışla 3.313 tona balığ olmuştur.

1941 yılına nazaran 1942 imraratındaki gelişme bilhassa zımpara madeninde dikkate değer. Muğla, İzmir ve Aydın vilâyetleri dahilinde bulunan 14 zımpara madeninden 1941 yılı içinde 6.042 ton istihsal mukabili ancak 850 ton zımpara imrar edilmişken, 1942 yılı imraratı 10.319 tona yükselmiş ve 12 misli çoğalmıştır. Geçen sene zımpara ihracatından 336.460 liralık döviz temin edilmiştir.

Bundan başka 1942 yılı içinde 176 şişe civa ve 115 ton manyetiz imraratı yapılmıştır.

Madenî olmıyan zuhurat :

İhracat maddelerimiz arasında cihan savaşına kadar mühim rol oynamış olan lületaşı imraratı son yıllar içinde azalmağa yüz tutmuştur. Bundan dolayı tezyin ve lüks eşya imalinde kullanılan lületaşının istihsalâtını tahdit etmek lüzumu başgöstermiştir. Buna rağmen 1942 yılında cem'an 369 sandık lületaşı imrar olunmuştur. 1941 yılı içindeki ihracatın 238 sandık olmasına bakılırsa, burada da takriben % 55 nisbetinde bir tezyüt dikkate şayandır.

Bağları koruma işinde olduğu gibi ecza imali ve kimya sanayiinde kullanılan kükürt istihsalâtı da 1941 - e nazaran 409 ton yani takriben % 19 nisbetinde artmıştır. 1941 yılında 2.176 ton mukabili 1942 de 2.585 ton blok ve çubuk kükürt istihsal olunmuştur. Bu miktardan 2.102 tonu İsparta vilâyetindeki Keçiborlu Kükürtleri İşletmesi ve 483 tonu Denizli vilâyetinin Sarayköy civarındaki Teke Turkaz Kükürt Madenleri hissesine isabet etmiştir. 1942 istihsalâtından adları geçen iki işletme tarafından cem'an 2.081 ton kükürt memleket dahilinde satılmış ve 31.12.1942 tarihinde 527 ton bir stok kaydedilmiştir.

Keçiborlu Kükürtleri İşletmesinin 1941 ve 1942 yıllara, aylara göre izabehanede istihsal olunan ve blok veya çubuk şeklinde iç pazarlara satılan kükürt miktarlarını (ton hesabı ile) aşağıya yazıyoruz:

A y l a r	1 9 4 1		1 9 4 2	
	İstihsal	Satış	İstihsal	Satış
İkincikânun	344	—	152,80	12,70
Şubat	80	1,05	175,00	29,30
Mart	106,70	29,65	227,65	29,65
Nisan	98,55	817,25	183,60	108,20
Mayıs	176,40	1283,85	172,65	929,15
Haziran	295,30	620,70	166,55	439,80
Temmuz	157,50	132,10	152,90	303,45
Ağustos	79,95	78,30	187,05	8,35
Eylül	81,65	28,33	161,75	39,40
Birinciteşrin	104,25	12,45	194,85	6,85
İkinciteşrin	169,55	155,95	168,80	22,20
Birincikânun	169,95	23,75	158,40	31,95
Yekûn	1950,80	3183,40	2102,00	1961,00

İhracat maddesi olan borasitin 1942 imraratı ancak 20 tondur. Buna mukabil Balıkesir vilâyeti Susurluk kazasındaki Sultançayırı borasit madeninde 31.12.1942 tarihinde mevcut stok 4.446 ton ve 57 kg - ı tutmuştur.

İktisadî buhran ve güçlüklerle rağmen geçen yıl içinde de yurdumuzda inşaat faaliyeti idame ettirilmiş ve çimento satışları 1937 seviyesinden aşağı inmemiştir. 1942 yılı içinde cem'an 5.224.461 lira takribi kıymetinde 210.853 ton çimento imraratı yapılmıştır. Bundan başka 1942 yılında Sivas çimento fabrikasının inşaat ve tesisatı bitmiş ve işletme hazırlıklarına başlanmıştır. Mevcut çimento fabrikalarımıza Sivas fabrikasının inzımanı neticesinde 1943 yılında çimento istihşalâtında yeni bir gelişme ve doğu vilâyetlerimizde inşaat faaliyetinin artması ümit edilir.

İcra Vekilleri Heyetinin 6.4.1943 tarih ve 2/19703 sayılı kararnameyle 14.4.1943 tarihinden itibaren çimento satış fiyatları, ambalaj hariç, fabrikada teslim şöyle tesbit edilmiştir: 1. Portland çimentosu için ton başına 41 lira 80 kuruş, 2. Çabuk sertleşen "Süpersiman" için 44 lira 90 kuruştur.

Giriş kısmında da işaret edildiği üzere, madenlerin aranma ve işletilmesi hakkındaki 23.6.1942 gün ve 4268 sayılı kanunun ikinci maddesiyle, bu tarihten itibaren memleketin mermer, değirmen taşı, kil vesaire gibi sınaî toprak ve taşocakları, Taşocakları Nizamnamesine uyularak vilâyetler tarafından taliplerine ihale ve nisbî ve mukarrer resimlerinin eskisi gibi vilâyet hususi idareler tarafından tahsil edileceği tasrih olunmuştur. Bu sebepten dolayı bahis mevzuu ocakların 1942 yılı istihşal ve imraratı hakkında Vekâletimizde tam bir malûmat mevcut değildir. Fakat geçen yılın ilk 6 aylık istihşal ve imrarat rakamları nazarı itibare alınırsa, 1942 yılının değirmen taşı, mermer ve kil imraratında da yeni bir gelişme mevcut olduğu kanaatine varılır (M. T. A. No. 3/28 sayısına bakınız).

Nihayet yurdumuzun muhtelif bölgelerinde mebzul miktarda mevcut şifalı maden suları imraratına gelince, Maadin Umum Müdürlüğünün istatistiki malûmatına göre 1942 yılı içinde cem'an 1.347.977 litre maden suyu imrar edilmiştir. Bu miktar rekor senesi olan 1940 imraratına nazaran bile 332.281 litre veya % 32,7 nisbetinde fazladır. 937.786 litreyi bulan 1941 yılı imraratı ile mukayese edilirse 1942 imraratında % 43,6 nisbetinde bir artış dikkate değer.

Şimdiye kadar yazdıklarımızın bir hulâsası olmak üzere 1941 ve 1942 yıllarında yurdumuzun yeraltı servetleri imraratını gösterir cetveli aşağıya dercederiz:

Maden cinsi	1941	1942	Vahid
Amyant	146	293	Ton
Antimuan	13	1.449	"
Bakır blister	1.764	5.720	"
Bakır rafine	815	1.202	"
Borasit	2.266	20	"
Cıva	237	176	Şişe
Çimento	272.921	210.853	Ton
Demir cevheri	65.028	93.454	"
Krom cevheri	150.303	144.704	"
Kükürt	3.408	2.081	"
Linyit	264.191	408.872	"
Lüle taşı	238	369	Sandık
Maden suyu	937.786	1.347.977	Litre
Manganez	1.360	3.313	Ton
Manyezit	1.900	115	"
Taşkömür	1.853.496	1.618.383	"
Taşkömür briketi	26.638	28.871	"
Taşkömür Sömikoku	63.909	54.450	"
Zimpara	850	10.319	"

Bilançomuza son verirken, yaşadığımız fevkalâde hallere rağmen, madencilüğimizin 1942 durumu memnuniyet vericidir, diyebiliriz.

M. T. A.